

Gösta Berlings saga

- Textfrågor, diskussionsfrågor och skrivuppgift

Ämne: svenska, svenska som andraspråk

Årskurs: Högstadium, gymnasieskola, komvux

Lektionstyp: Textfrågor, diskussionsfrågor, skrivuppgift

Lektionsåtgång: 8-12

Introduktion

Gösta Berlings saga är Selma Lagerlöfs debutroman. Den gavs ut år 1891. Handlingen utspelar sig i Värmland under 1820-talet. I Sverige var då många fattiga. Många hade för lite mat och många brände egen sprit som de sedan drack. Vid denna tid kallades sprit för brännvin.

I *Gösta Berlings saga* får läsaren möta flera personer, däribland den avsatte prästen och kavaljeren Gösta Berling och den rika majorskan på Ekeby.

Om uppgifterna

Till alla uppgifter finns först kort information till läraren. Därefter kommer instruktioner riktade direkt till eleverna. I dessa instruktioner finns ett tydligt du-tilltal.

Uppgift 1: Inför läsning - skapa förförståelse

För att ge eleverna en förförståelse för boken kan läraren kort beskriva hur Sverige såg ut under 1800-talet. Därefter kan boken introduceras med hjälp av frågorna nedan. Låt eleverna först fundera på egen hand och skriva ner sina svar. Därefter kan de diskutera frågorna med en klasskompis, för att till sist lyfta dem i helklass. Personerna i berättelsen finns kort beskrivna på sidan 4 i boken. Berätta detta för eleverna då det kan vara ett stöd under läsningen.

Instruktion till eleverna

I den här uppgiften ska du titta på boktitel, omslag, författarnamn och baksidestext och svara på några frågor.

Frågor:

1) Vad tror du att boken kommer handla om?

Vad får dig att tro det?

2) Har du läst någon bok som påminner om denna?

Eller kanske sett en film eller serie?

Vilken eller vilka i så fall?

Fundera ut dina svar och skriv ner dem.

Diskutera sedan dina svar med en klasskompis.

Diskutera till slut frågorna med hela klassen.

Uppgift 2: Textfrågor

Till alla kapitel i boken finns det textfrågor som kan användas som ett stöd under och efter läsning. Låt eleverna arbeta med dem individuellt eller i smågrupper och gå därefter igenom dem i helklass. Läsningen kan förslagsvis delas upp i etapper, så att ni diskuterar och analyserar efter varje läst kapitel.

Instruktion till eleverna

Till varje kapitel i boken får du några frågor.

Vissa av svaren hittar du direkt i texten.

Andra svar får du genom att tolka texten.

Då finns det ledtrådar i vad personer gör eller säger som kan ge dig svaret.

Detta kallas att läsa mellan raderna och göra inferenser.

Vissa frågor handlar mer om hur du själv skulle ha gjort om du varit med om samma sak som personerna i boken.

Kapitel 1: Prästen

1) Vad får du veta om prästen Gösta Berling?

2) I kapitlet finns många ord som har med kristendomen att göra. Vet du vad de betyder? Om inte, slå upp dem i en ordbok eller i Svenska Akademiens digitala ordböcker www.svenska.se.

- Predikstol (s. 5)
- Högmässa (s. 5)
- Biskop (s. 6)
- Psalm (s. 6)
- Orgel (s. 6)
- Predikan (s. 7)
- Bön (s. 9)

3) I slutet av kapitlet väljer Gösta Berling att lämna prästgården. Vad beror det på? Varför vill han inte stanna kvar?

Kapitel 2: Tiggaren

1) Gösta Berling möter en ung flicka när han kommer till Bro socken.

a) Vad kommer de två överens om?

b) Gösta Berling lyckas inte hålla vad de kommit överens om.
Vad gör han istället?

2) I kapitlet finns en del ord som har med 1800-talets samhälle att göra.

Vet du vad orden betyder?

Om inte, slå upp dem i en ordbok

eller i Svenska Akademiens digitala ordböcker www.svenska.se.

- Socken (s. 17)
- Herrgård (s. 17)
- Kälke (s. 17)
- Kvarn (s. 18)
- Släde (s. 21)
- Slidkniv (s. 22)
- Majorska (s. 22)
- Järnbruk (s. 23)
- Friare (s. 25)
- Kavaljer (s. 29)

3) Vad får du veta om majorskan på Ekeby?

4) Vad är det som får Gösta Berling att bestämma sig för att följa med majorskan på Ekeby?

5) Vad händer med flickan som Gösta Berling hade en överenskommelse med?

Kapitel 3: Ebba på Borg

1) Vad får du veta om Ebba Borg?

2) Det står att Ebba ”inte är som andra sjuttonåringar” (s. 31).

a) Hur tänker du att en sjuttonåring ska vara?

b) På vilket sätt tänker du att Ebba skiljer sig från andra sjuttonåringar?

3) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

4) Ebbas mamma säger att Gösta Berling ska få gifta sig med Ebba. Ebba blir inte glad. Varför inte det?

5) Vad händer med Ebba i slutet av kapitlet?

Kapitel 4: Julnatten

1) Hur beskrivs Sintram?

2) Skulle du vilja vara vän med Sintram? Varför, varför inte?

3) Vilka är de 12 kavaljererna som bor på Ekeby?

4) Djävulen kommer på besök. Han berättar om ett avtal han har med majorskan på Ekeby. Hur reagerar kavaljererna på detta avtal? Vad bestämmer de sig för att göra?

5) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 5: Julmiddagen

- 1) Under julmiddagen berättar majorskan om sin otrohet för sin make. Hur reagerar han?
- 2) Varför hjälper inte kavaljererna majorskan när hon blir utkastad från herrgården?
- 3) Hur tror du att det kommer att gå för majorskan och för kavaljererna?
- 4) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 6: Balen på Borg

- 1) Anna är rik och flera män är intresserade av henne. Vem skulle du ha valt om du varit Anna? Hade du valt

- Ferdinand
- gamle Dahlberg
- Gösta Berling?

Motivera ditt val.

- 2) Gösta Berling är förälskad i Anna. Ändå väljer han att lämna henne hos Ferdinand. Han håller därmed sitt löfte till Ferdinands familj. Gör han rätt? Vad tycker du?
- 3) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 7: Balen på Ekeby

- 1) Mariannes pappa, den rike brukspatronen, är arg på Marianne. Han väljer att åka hem före henne från festen. När Marianne till slut kommer hem vägrar han öppna för henne.

- a) Vad är det som gjort honom så arg?
- b) Får man som förälder i Sverige idag lov att stänga ute sina barn på detta sätt?
- c) Vad hade du sagt till Mariannes pappa om du hade fått träffa honom?

- 2) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 8: Majorskans besök

- 1) Majorskan vill få bort kavaljererna från Ekeby. Hur gör hon för att lyckas?

- 2) Majoren kommer till Ekeby.

- a) Varför gör han det?
- b) Varför har han två av sina björnar med sig?

- 3) Kavaljererna blir fritagna och hyllar sedan majorskan. Vad är det som gör att de nu tycker om henne, tror du?

- 4) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 9: Auktionen på Björne

1) Mariannes pappa ska auktionera bort allt som påminner om Marianne.

- a) Vad är en auktion för något?
- b) Varför vill han få bort allt som påminner honom om Marianne, tror du?

2) Mariannes pappa bestämmer sig för att avbryta auktionen. Varför?

3) Vem är det som Marianne egentligen älskar?

4) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 10: Unga grevinnan på Borg

1) Vad får du veta om Elisabet?

2) I detta kapitel förändras relationen mellan Gösta och Elisabet flera gånger. Varför förändras deras relation?

3) Elisabet får i slutet av kapitlet veta saker om Gösta som gör att hon inte längre vill träffa honom.

- a) Vad är det hon får veta?
- b) Hur tror du Gösta känner sig när han förstår att han inte längre får komma till Borg?

4) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 11: Olyckor

1) Kapitlet har rubriken Olyckor. Vad är det för olyckor som händer i kapitlet?

2) Elisabet bestämmer sig för att lämna sitt hem och sin man. Vad beror det på?

3) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 12: Barnets mor

1) Elisabet får en son. Hon är orolig över att han ska behöva växa upp utan en far.

- a) Vad gör Elisabet för att få en far till sin son?
- b) Hur viktigt är det att växa upp med sina föräldrar, tänker du?

2) Finns det några ord i kapitlet som du tycker är svåra? Skriv i så fall upp dem och ta reda på vad de betyder. Skriv också egna meningar där orden används.

Kapitel 13: Majorskan

1) Majorskan är döende och vill att Gösta ska ta över Ekeby. Det vill inte Gösta. Varför inte?

2) På sidan 160 står det ”det är en stor gåta hur en man ska kunna vara både glad och god”. Är det svårt att vara både glad och god? Hur tänker du?

3) Hur vill du beskriva slutet? Är det lyckligt eller olyckligt? Ge gärna exempel som motiverar ditt svar.

4) Vem tror du det är som till slut får Ekeby?

Uppgift 4: Diskussionsfrågor

Låt eleverna ta del av frågorna och förbereda svar innan ni diskuterar dem i mindre grupper eller helklass. Frågorna kan också användas som grund för en skrivuppgift. I så fall kan en eller flera av frågorna väljas ut och eleverna få individuellt skriva ner sina svar.

Instruktion till eleven

Läs noga igenom alla frågor.
Skriv gärna korta svar och ha dem som stöd när du och dina klasskompisar samtalar om boken.

1) Bokens titel är *Gösta Berlings saga*.

- a) Är det en saga? Vad tänker du?
- b) Varför tror du att författaren har valt att ha med ordet saga i titeln?

2) Vad tror du författaren Selma Lagerlöf vill säga med sin bok? Finns det ett budskap?

3) Handlingen utspelar sig på 1800-talet i landskapet Värmland. Vilka likheter och skillnader finns det mellan 1800-talet och vår egen tid? Tänk exempelvis på hur man bodde, vad man åt, vad man arbetade med eller gjorde på sin fritid.

4) Vilken av bokens karaktär blev du mest intresserad av? Vad är det som är så intressant med just hen?

5) I boken får man ta del av både ondska och godhet. Ge exempel på detta.

6) Hur skulle du vilja beskriva Gösta?

7) Ibland talar man om kvinnokarlar, alltså män som förför många kvinnor.

- a) En del menar att Gösta i romanen är en kvinnokarl. Håller du med eller inte? Motivera ditt svar.
- b) Vad hade hänt om det varit en kvinna som förfört många män i romanen? Hade man sett annorlunda på kvinnan än på exempelvis Gösta? Vad tror du?

8) Hur skildras män och kvinnor i denna bok? Ge exempel.

9) Ibland talar man om livssyn. Det är den syn som en människa har på livet. Hur en människa tänker att livet ska levas.

- a) Hur ser kavaljerernas livssyn ut?
- b) Hur ser Gösta Berlings livssyn ut?
- c) Hur ser din livssyn ut?

10) I boken är det många karaktärer som lever i ett utanförskap. Ett utanförskap kan vara ofrivilligt. Då vill en person vara en del av samhället men har svårt med det till exempel på grund av fattigdom, sjukdom eller att hen blir mobbad.

Ett utanförskap kan också vara frivilligt. Då väljer folk att inte leva efter de regler eller normer som finns i samhället utan väljer att leva på sitt eget sätt.

- a) Vilka av karaktärerna i Gösta Berlings saga lever i ett utanförskap?
- b) Är det ett utanförskap som karaktärerna själva har valt?

Uppgift 5: Skriva brev

I denna uppgift får eleverna samla fakta om Selma Lagerlöf. Informationen ska sedan användas för att skriva ett brev där eleverna får låtsas vara Selma Lagerlöf och berätta om sig själva i brevform.

Instruktion till eleverna

Selma Lagerlöf är en av Sveriges mest kända författare. Hennes böcker är översatta till många språk och de har inspirerat många nutida författare.

I denna uppgift ska du få leta fakta om Selma Lagerlöf. Skriv sedan ett brev där du låtsas vara Selma Lagerlöf. Berätta om ”ditt” liv i brevet.

Vad ska brevet innehålla?

Brevet ska innehålla fakta om dig (alltså Selma Lagerlöf). Här kommer förslag på vad du kan ha med:

- När och var du (Selma Lagerlöf) föddes
- Din utbildning
- Vad du har arbetat med
- Vilka böcker du har skrivit
- Vilka priser du har fått
- Var du har bott
- Vilka dina största äventyr har varit
- Vad du tycker om att göra på din fritid

Hur ska jag skriva brevet?

Börja med en hälsningsfras.

Som orden hej eller god dag.

Presentera dig sedan med ditt namn (alltså Selma Lagerlöf).

Skriv sedan information om ditt liv.

Avsluta brevet med en hälsningsfras, som ordet hälsningar. Sedan skriver du under med ditt namn. Ungefär så här:

Hej!

Jag heter Selma Lagerlöf.

Jag föddes den 20 november 1858 på gården Mårbacka i Värmland.

Jag ... (fortsättning)

Hälsningar

Selma Lagerlöf

Skriv brevet i jag-form och presens, alltså nutid.

Var hittar jag fakta?

Fakta kan du hitta exempelvis på biblioteket.

Det finns två lättlästa biografier om Selma Lagerlöf.

Selma Lagerlöf – liv, lust, litteratur (LL-förlaget)

och *Selma Lagerlöf – ett liv* (Vilja förlag).

Du kan också söka på information på nätet

exempelvis hos Selma Lagerlöf-sällskapet

<https://www.selmalagerlof.org/>

Eller i Populär historia och artikeln om Selma Lagerlöf

<https://popularhistoria.se/kultur/litteratur/forfattare/breven-avslojar-hennes-liv>

Du kan också hitta information på Litteraturbanken

<https://litteraturbanken.se/f%C3%B6rfattare/Lagerl%C3%B6f>

Lektionsförslaget är framtaget för MTM och LL-förlaget av Jenny Edvardsson, lärare och författare. Besök gärna MTMs skolwebb för fler lektioner: mtm.se/skola.